

回
向

Ekō

bpost

PB-PP

BELGIE(N) - BELGIQUE

Renjō-in Fons Martens

jaargang 41 nr 3
herfst 2018
(of Ekō nr 159)

driemaandelijks tijdschrift
afgiftekantoor 2600 Berchem Uitbreidingsstraat
erkenningsnummer P303143

Inhoud

Woord vooraf	1
Volg me op mijn tocht	2
Reacties uit het buitenland	9
Verklaring van Monshu emeritus Ohtani Koshin	13
Ingo - eretitel	23
Afscheidsceremonie	27

Dit is een uitgave van het Centrum voor Shin-Boeddhisme. De redactie noch het Centrum voor Shin-Boeddhisme zijn gebonden door de bijdragen van derden, die overigens niet noodzakelijk de zienswijze van de redactie weergeven. Iedere auteur is verantwoordelijk voor zijn of haar bijdrage.

*Wens je op de hoogte te blijven via
onze maandelijkse nieuwsbrief en/of
het elektronische Ekō magazine?*

Schrijf je in via:

<http://eepurl.com/bbbkGr>

Het Centrum voor Shin-Boeddhisme vzw en de Shin-tempel Jikōji erkennen de spirituele en morele autoriteit van de Jōdo-Shinshū Hongwanji-ha (in Kyōto, Japan) in de persoon van de 25ste Hoofdabt Go-Monshu Kōjun Ōtani, maar zijn voorts organisatorisch en financieel autonoom. Hun werking is afhankelijk van uw medewerking, uw waardering en uw steun.

Onze bankrekening is: IBAN nummer BE53 5230 8022 6553 en BIC-code TRIOBEBB bij Triodos Bank nv, Hoogstraat 139/3, B-1000 Brussel, op naam van het Centrum voor Shin-Boeddhisme vzw, Pretoriastraat 68, B-2600 Berchem-Antwerpen (België).

Woord vooraf

Deze herfst-Ekō staat helemaal in het teken van Fons, ons afscheid aan Fons. Op 21 september 2018 overleed hij rustig in het Jesse ziekenhuis in Hasselt. Sinds 2007 was hij voorzitter van onze vzw en sinds 2008 ook tempelpriester (Tokudo). Fons verkoos eerder de termen “tempelverantwoordelijke” of “sangha-begeleider.

Fons heeft veel meegemaakt. Op een gegeven moment combineerde hij in Jikoji - *willens nillens* eigenlijk - de functies van tempelverantwoordelijke, voorzitter, conciërge, mecenas, boekhouder, verantwoordelijke uitgever, redacteur van Ekō...

Dat hij ernstig ziek was wisten we reeds drie jaar. Dat hij het tegen kanker opnam pas dit voorjaar.

Wie kan beter een blik werpen op Fons' leven dan Fons zelf? Voor buitenlandse vrienden en contacten had hij een Engelse tekst voorbereid die we mochten overnemen in Ekō. We danken Martine voor de vertaling.

We waarderen de reacties en steunberichten vanuit het buitenland. Waarvan enkele in deze Ekō.

Teksten zonder titel zijn persoonlijke impressies en anekotes over Fons. Gedichten zijn van de hand van Fons zelf.

Nogmaals, dankjewel Fons !

| Volg me op mijn tocht

(“Join My Walking”)

Mag ik alstublieft vragen u te zetten en met mij een wandeling te maken langsheen nogal wat gebeurtenissen die ik meemaakte de laatste jaren? Dank u!

Mijn nieuwsgierigheid naar andere culturen werd opnieuw opgewekt door een reis naar Yvo Nijsten in Centraal Amerika, onze studiemaker en goede vriend van op de universiteit. We waren in 1995 verbaasd op het eiland Curaçao - een kolonie van Nederland - te praten met zoveel Afrikaans uitziende zwarte mensen die perfect Nederlands spraken. Gedurende het tweede gedeelte van de reis kregen we de gelegenheid bij Indiaanse aboriginals te verblijven in Puerto Ayacucho (Venezuela), en om een bootreis te maken op de Orinoco rivier – we gingen zelfs de grens met Columbia over.

Deze reiservaring heeft mij sterk gestimuleerd om deel te nemen aan de reis naar Japan met achttien leraren in 1996, een initiatief van YFU (Youth for Understanding), die begeleid werd door Marieke Van Beylen. Dank zij de intensieve voorbereidingssessies die voorafgingen aan deze zesentwintig dagen durende reis, waren we voorbereid om het beste te maken van ons verblijf in Japan. Een groot aanbod activiteiten (o.a. een bootreis, een bezoek aan een theeplantage en het bijwonen van een theeceremonie, textiel schilderen, een bezoek aan een krantenuitgever, een schoolbezoek met deelname aan ikebana, een shakuhachi-demonstratie, noh- en kabuki voorstellingen, een hanamatsuri-festival met honderden kimono's...) en het bezoeken van culturele en historische plaatsen (steden, tempels, kastelen) voegden zoveel kleuren toe aan onze reiservaring. Het bezoek aan Hiroshima deed ons stilstaan bij de tweede wereldoorlog en de slachtoffers van de verschrikkelijke atoombom. Ik was hierdoor zo gegrepen dat mijn

persoonlijke website enkele maanden later geïllustreerd was met enkele passages uit hun geschiedenis (samen met verschillende foto's, o.a. van het Peace Memorial Park) en met enkele paragrafen uit het kleine boekje *Sadako en de Duizend Papieren Kraanvogels*.

Naast deze interessante groepsactiviteiten was ik ook in de gelegenheid om een halve dag vrij te nemen en om in mijn eentje in een plaatselijke gemeenschap ten noorden van Tokyo rond te wandelen – zelfs zonder ook maar één enkel woord Japans te spreken of te begrijpen. Ik voelde mij echt *thuis*! Enkele weken later, tijdens een uitstap naar Miyajima in de Seto Binnenzee, bij het beroemde Itsukushima Jinja, kwam ik in contact met Koji Ito. Hij was een zeer behulpzame Japanse jongeling met wie ik nog jaren in contact bleef via Internet.

Onmiddellijk na onze reis heeft Marieke mij sterk gestimuleerd om mijn uiterste best te doen in de lessen Japans! En Koji bleek de “*belangrijkste bron (minamoto) van mijn doorzettingsvermogen om Japans te studeren en om deze website op te zetten*” – zo schreef ik online... Ik ontmoette zelfs zijn ouders in Shizuoka tijdens mijn volgende reis naar Japan. Zo werd ik dus aangemoedigd om verder te studeren over de geschiedenis van Japan, de cultuur en vooral de taal. Daarom schreef ik mij in voor de taalcursus Japans die Els Greunlinx gaf aan het PCMT (Provinciaal Centrum voor Moderne Talen, Hasselt) gedurende de twee academische jaren 1995 – 1997.

Laat mij enkele taalweetjes illustreren aan de hand van een tip van een van mijn studenten: mijn internet nickname, website- en email-adres bevatten allemaal het Japanse kanji *minamoto*. Tijdens de uitleg in de les over deze kanji, verbond hij deze met mijn voornaam zelf: het latijnse woord *fons* (genitief *fontis*) betekent fontein, bron – synoniem voor onderlinge verbondenheid, zoals we later in de leer van de Boeddha zouden terugvinden! Ook ‘ikebana’ en de kalligrafie illustreerden dat de ruimte tussen de elementen (bloemen, penseelstreken) even belangrijk is als de elementen zelf – beoefen empathie voor andere wezens, nog een belangrijk element van de leer! Het gesukkel om de juiste volgorde in de letters van het Japanse alfabet te leren kwam tot een einde toen ik een mooie tip ontdekte in één van mijn boeken, waardoor ik in staat zou zijn om vlug

naamplaatsen te vinden tijdens mijn volgend bezoek aan een tempel...Leer enkel de volgende zin van buiten, en je zult gemakkelijk door een woordenboek wandelen, zoals nooit tevoren: “*Ah, kana signs? Take note how many you read wel, n!*”. inderdaad, A,K,S,T...probeer het maar...

Tijdens mijn tweede jaar Japanse taal sloeg mijn toewijding twee wegen in.

Eerst en vooral wou ik graag Japan opnieuw bezoeken; daarom contacteerde ik de Japanse Ambassade in Brussel en vroeg hen of het mogelijk was om enkele weken in hun land bij een Japanse familie te wonen. Dat bleek onmogelijk, maar “*in Antwerpen is een boeddhistische tempel die gerund wordt door een Vlaamse priester*” zegden ze. En zo kwam ik in contact met Rev. Shitoku Adriaan Peel, en maakte ik vanaf september 1997 deel uit van de Jikōji sangha. Al vlug betrok hij mij meer en meer bij de administratie van de sangha en bij de activiteiten, en stimuleerde hij mij om mijn kennis van de Japanse taal te gebruiken, bijvoorbeeld voor de ceremoniële teksten. Naoki Eri, de zoon van de beeldhouwer van het schitterende Amida beeld in onze tempel bezocht ons en nodigde me uit naar de Three Wheels tempel in London. Daar was Rev. Kemmyo Taira Sato zo vriendelijk mij te helpen bij het gebruik van de uitgebreide *Dai Kan-Wa jiten* (Kanji Woordenboek) om zo enkele kanji te vinden die nog niet in mijn software tools zaten... Hierdoor kon Jikōji in 2001 beschikken over een hymneboek waarin de vijf hymnes in kanji afgedrukt waren, samen met de uitspraak en de Nederlandse vertaling. Naoki en ik bleven in contact via e-mail. Ik kon zelfs zijn ouders bezoeken in Kyoto tijdens mijn volgende reis naar Japan, en genieten van hun werken in het atelier! Ik begon de beelden van Kokei Eri, Naoki's vader te waarderen, alsook de *kirikane* techniek die Sayoko Eri, zijn moeder, heringevoerd had. Het beeld in Jikōji is het resultaat van de vaardigheden van beide ouders... Rev. Shitoku nam ook de nodige stappen om mij lid te maken van de Raad van Beheer van het Centrum voor Shin-Boeddhisme in maart 2001, en om voorzitter te worden in maart 2003, een taak die met de jaren steeds intensiever werd...

Daarnaast veranderde de structuur van mijn job als leraar van voltijds leraar informatica in een secundaire school naar deeltijds lesgeven en deeltijds organiseren van diverse projecten in verschillende scholen, plus deeltijds assistent-diensthooft in een avondschoon voor volwassenenonderwijs (waar ik verantwoordelijk was voor de hardware, software en het netwerk). Op deze manier was ik in staat om een netwerk van professionele collega's uit te bouwen, zodat wij konden samenwerken en onszelf konden engageren in (inter)nationale informaticaprojecten voor organisaties, ondersteund door een aantal belangrijke software- en hardware bedrijven.

Door beide wegen te combineren, konden wij een intranet opstarten: het kleine PC4U project voor een beperkt aantal deelnemers werd het uitgebreide NET4US Corporation Project met verschillende tools voor studentencursussen en scholen, beide samen met mijn collega Rudi Draye. Het invoeren van verschillende *How-To-Setup* elementen vormden belangrijke tools voor gebruikers om hen te helpen zelf ASP-internet sites (Active-Server-Pages) op te zetten. Na de publicatie van dit project kreeg NET4US sterke ondersteuning van Microsoft, die onze school een uitgebreide 'MS Office suite' bezorgde en zelfs een MCSE training-bundel (Microsoft Certified Solutions Expert). Dit groeide zelfs uit tot een presentatie op de 12th European Shin conference in Lausanne in 2002 met als titel *Propagation of Multilingual Shinshu Texts through the Internet* – een mooie combinatie van beide wegen inderdaad!

Gedurende de schoolvakantie in April 2004 kon ik mijn tweede reis naar Japan maken. Die bracht mij eerst naar Fukuoka, in de Jounji, de tempel van de Shirayama familie (ik leerde Rev. Yoshiaki Shirayama kennen in Düsseldorf) en bouwde samen met hen hun eerste website. Daarna ging het naar Shizuoka, waar ik Koji Ito en zijn familie ontmoette. Daarna kon ik deelnemen aan de de BSC 2004 Spring Japan Tour – *Shinran Shonins Sacred Places*, een reisgezelschap dat begeleid werd door Rev. Thomas Okano uit Hawaii. Door de plaatsen te ontdekken waar Shinran Shonin heeft geleefd, heb ik mij verder kunnen verdiepen in zijn leer. Deze reis vormde ook de basis voor mijn voordracht gedurende ESC13 (the 13th European Shin conference, georganiseerd door onze sangha in Antwerpen in augustus 2004). Ik nam het initiatief om verschillende documenten te ont-

werpen die konden dienen als hulpmiddelen bij het organiseren van een volgende conferentie. Deze tools zijn inderdaad al meerdere keren nuttig gebleken, zoals voor ESC14 in Düsseldorf (2006), ESC15 in Bad Reichenhall (2008) en ESC18 opnieuw in Antwerpen (2016).

Na een aantal jaren dienst bij het Ministerie van Financiën in Brussel (1973 – 76) begon ik aan mijn lerarenloopbaan voor de volgende dertig jaar, tot 2006. Deze bestond uit verschillende onderdelen die me bleven stimuleren om de materie verder uit te diepen en om de studenten en leraren aan te moedigen, zoals u hierboven kon lezen. Op dit punt moeten dankwoorden gaan naar het hoofd van de secundaire school waar mijn lerarenloopbaan begon in 1976: Mr. Leopold Canaerts. Hij heeft in totaal vier maal goedkeuring gegeven aan mijn vraag om enkele uren les te geven in een andere school. Zijn woorden: *“Het zal niet gemakkelijk zijn om een vervanging te vinden voor je. Maar, indien je denkt dat deze nieuwe job je toekomst uitmaakt, ga er voor. Ik zal je ten volle steunen!”* Hij heeft mij recent uitgenodigd bij hem thuis, en voor een heerlijke maaltijd in een mooi restaurant, samen met zijn vrouw...

Vanaf oktober 2006 begon mijn pensionering als leraar/assistent-diensthoofd, en engageerde ik mij nagenoeg fulltime in de Jikōji sangha. Deze ontwikkeling zette ook een aantal mensen van de administratie van Hongwanji er toe aan mij (nogmaals...) te vragen om deel te nemen aan een tokudo opleiding in Kyoto, zodat ik een sangha-leidinggevende kon worden. Er was echter ongelukkig genoeg geen Engelstalige opleidingscursus, en dus schreven ze mij in voor de Japanstalige tokudo sessie van augustus 2008. Zij organiseerden een zeven weken durende voorbereidende studieperiode (in het Engels, in HIC Hongwanji International Centre), die van start ging op 11 juni (ja, 10 jaar geleden...): een keur aan chantingsessies, studiesessies, vertaallessen, onder leiding van ongeveer elf leraren. Ik vermoed dat zij evenveel gezweet hebben als ik, want ik was soms zo koppig, maar ze bleven de studieonderdelen herhalen tot ik kon slagen voor de examens en mijn tokudo titel kon ontvangen. Dank u Revs. Honda, Imai, Kiribayashi, Kobayashi, Kubo, Miyoshi, Sasaki, Sugimoto, Suzukawa, Tabitha en Tokunaga voor uw hulp, geduld, vriendelijkheid en mededogen tijdens al deze momenten!

Ik was verrast tijdens deze eerste studiedag om de vriendelijke dame te herkennen die ons thee had aangeboden tijdens de BSC reis van 2004. Zij werkte nog altijd op het HIC, en ontfermde zich over enkele studenten daar: Rev. Masako Sugimoto. Eén van deze studenten was Chewang Palden Bhutia; we hebben samen gestudeerd, chanten en vertaalden samen cursusonderdelen, niet alleen tijdens de periode in HIC, maar ook nadien: door elkaar te schrijven, te e-mailen en te skype. Net na mijn tokudo opleiding, tijdens de viering ter gelegenheid van de pensionering van mijn voormalige schoolcollega Rudi Draye (in oktober 2008), was Chewang zo vriendelijk om een life skype sessie vanuit Hongwanji te houden om zo een welgemeend 'Happy Birthday' uit te spreken. En tijdens ESC18 in Antwerpen (augustus 2016) kwam hij weer online, deze keer rechtstreeks uit de Jounji tempel, en wisselde samen met Rev. Yoshiaki Shirayama groeten uit met de ESC-deelnemers!

Ik zou graag mijn oprechte dankbaarheid uitdrukken voor de vele momenten waarop ik mij heb kunnen inzetten in de Jikōji sangha, en zo het werk dat onze stichter Shitoku veertig jaar voordien was begonnen, heb kunnen voortzetten, en voor alle helpende handen en vrijwilligers die hebben bijgedragen aan deze taken. Laten we eens opsommen: het viermaandelijks tijdschrift Ekō, de maandelijks Jikōji nieuwsbrief, de wekelijkse erediensten op dinsdag met dharmatalks, de verder uitgebreide boekencollectie in onze bibliotheek, de diverse cursussen op zaterdag, verschillende interviews met tempelbezoekers, de discussie-momenten met leraren en/of studenten in onze tempel en op hun school, de initiatieven in samenwerking met andere Shinsangha's en boeddhistische groepen, de contacten met officiële organisaties (op nationaal, regionaal en stedelijk niveau), het opstellen van de nodige documenten voor de boekhouding, belastingen en officiële erkenning, de tweejaarlijkse Open Deur dagen, het onderhoudswerk in samenwerking met Monumentenzorg, de samenwerking met de burens, onze internetaanwezigheid via websites...

Ondanks het feit dat ik midden februari 2016 twintig kilo verloor en een oogprobleem kreeg, kon de ESC18 in augustus toch op een goede manier georganiseerd worden, dankzij de toewijding en tijd die onze sangha leden hieraan hebben besteed: Heidi Verwimp (e-mails en correspondentie met de deelnemers in verschillende talen), Benny

Sterckx (nieuwsbrief, cursussen en registratie), Jeannine Vennekens (tuin en tempel onderhoud) en Nicolas De Geest (ontvangst van en gesprekken met de bezoekers en deelnemers). We waren zo dankbaar om Zenmon-sama en Zenurakata-sama te zien deelnemen, net zoals de huidige Gomonshu-sama en Urakata-sama tijdens vorige ESC-edities, samen met zo vele Shinvrienden: dank u! De sangha leden bleven ondersteuning bieden tot op vandaag zodat mijn ziekte de organisatie van de activiteiten in Jikōji niet teveel in de war stuurde. Om hen hierin te ondersteunen gaf ik het team twintig DVD's van ongeveer vier gigabytes elk, die verschillende documenten bevatten die kunnen dienen als gids, en ik nam ontslag als voorzitter van de beheerraad tijdens de meest recente algemene vergadering in februari 2018.

Naast mijn zusters en broers en hun familieleden, en de vrienden die ik reeds vermeldde, zijn nog diverse andere Shincollega's behulpzaam geweest tijdens de vele jaren van het verder uitdiepen van de leer, in het bijzonder uit Duitsland: Revs. Takao Aoyama, Joshin Kamuro, Frank Kobs, Jan Marc Nottelmann en Thomas Moser, en uit Japan: Rev. Hisao Inagaki. Zij verdienen allemaal een *Dank U* uit de grond van mijn hart! En het spijt me als ik anderen, die mij bij de hand namen om op het rechte pad te blijven ben vergeten te vermelden...

Dank u wel om met mij deze wandeling te hebben gemaakt! Indien mogelijk zullen we elkaar in de nabije toekomst opnieuw ontmoeten...

Fons Martens
De Vriendtstraat 34/71,
B-2600 Berchem (Antwerpen-België)

vertaald door Martine

| Reacties uit het buitenland

We, of the IABC, would like to express deep condolence on Rev. Daijo Fons Martens passing away.

Just after the ESC19, Esho Sasaki (Chair of the IABC) and wife visited him at his room of the hospital in Hasselt and found him seemingly fine, however, now, we found him having been really not good in health. We left the hospital, saying together, "We do not say 'Good-bye', but 'See you again'." Remembering this talk, we do say "Namo Amida Butsu".

We do appreciate his best efforts for the Jikoji, and European Shin sanghas, and the last ESC (18th). We do suppose that he would now be active to watch us and Jikoji from the Pure Land...

Saying "Thank you for his great works", Gassho in Namo Amida Buddha,

Esho Sasaki, Chair, International Association of Buddhist Culture

I read the mail and I am very much shocked and sad.

Rev. Fons was a great man. I cannot believe yet of his death.

A very much deep condolence to Jikoji and Fons' family, sisters and all the members of the Jikoji Family.

Personally he helped me in different ways: either as a friend either as a brother either as a father, in every way he was there for me.

I know I cannot attend in funeral service.

But he will be always in my heart as a Teacher as a Bodhisattva.

Please transmit my condolence to Fons' family, especially to his elder sister.

*Please do take care of yourself and Jikoji. In Gassho,
Namo Amida Butsu*

Chewang from Japan

Dear Jikoji Dharma Friends,

Please accept our deepest condolences from the little Sangha of Myokoin Temple. It was through the continued friendship of Fons that we felt connected to the European Sangha and Jikoji after all of these years. He will be deeply missed and greatly remembered. His tireless work to share the Nembutsu teachings is a great legacy that will endure. We will miss his smile, humor and laughter.

With deepest sympathies,

*Diane Dunn and the Sangha of Myokoin Temple
Deer Island, Oregon*

Thank you for informing us about the nirvana in the Pure Land of Rev. Fons Martens. I can imagine his smiling. He is smiling at me as a Buddha now.

The other day I watched a TV program on Religion. Prof. Toyoshige Matsuo, who calls himself 'a Buddhist that has passed through a Nihilist,' said, "To be alive is wonderful. To be dead is much more wonderful. This is NamuAmidabutsu." Another friend is in the Pure Land now.

I have been really happy to know that Rev. Fons Martens as a Shin Buddhist is in Antwerp. Also I was encouraged when I found he was very good at computers.

I hope you will all be the successors of him though you are discouraged now. Rev Fons is smiling. I would like to visit Jikoji and meet you all again someday.

"Shin Buddhist" will have a special section on Rev Fons Martens in the near future. Namu Amida butsu

Nobuyuki KASHIWAHARA

September 30, 2018

Dear Jikoji sangha and family,

We would like to offer you our deepest sympathies in the loss of your dharma friend and brother, Rev. Fons Martens. May the Nembutsu continue to awaken all whom his life has touched.

In gassho,

Rev. Keiichi Abe
Governor
Jodo Shinshu Hongwanji-ha

September 30, 2018

Dear Jikoji sangha and family,

On behalf of the Jodo Shinshu Hongwanji-ha Buddhist organization, I would like to extend to you our deepest condolences on the passing of Rev. Fons Martens. We share in the sadness of the recent loss of our dharma friend and brother. May the infinite compassion of the Buddha offer you solace and strength in this time of need.

In gassho,

Rev. Chiko Iwagami
Governor General
Jodo Shinshu Hongwanji-ha

September 30, 2018

Dear Jikoji sangha and family,

I am very sorry to hear the sad news that your dharma friend and brother, Rev. Fons Martens passed away. Although I did not have the opportunity to meet him myself, I have heard a lot about his sincere and modest personality, friendliness, and dedication to sharing the Buddha Dharma with others, and I truly appreciate the impact he has made to the European society as a Buddhist priest.

The Jodo Shinshu teaching clarifies that Fons will continue to guide us as the working of Amida Buddha. Let us cherish this sense of oneness and the memories of Fons.

In gassho,

Rev. Masumi Ishida
Supervisor
International Department
Temple Affairs
Jodo Shinshu Hongwanji-ha

法友あるいはご兄弟であるフォンス・マーテンス氏ご逝去の報に接し、弔意を表します。私自身は直接お目にかかる機会に恵まれませんでした。彼の誠実で謙虚なお人柄、親しみやすさ、熱意ある伝道姿勢について十分聞き及んでおり、彼が仏教僧侶として欧州社会に与えた影響について心より感謝しています。

浄土真宗のみ教えは、フォンス氏が今も阿弥陀仏のおはたらきとなって私たちを導き続けてくれている、と教えてくれます。フォンス氏の思い出とこの一如の思いを、ともに大切にしていまいりましょう。

。

| Verklaring van Monshu emeritus Ohtani Koshin

September 30, 2018

Dear Jikoji Sangha and family,

I was very saddened to hear of the passing of Rev. Fons Martens. Please accept my heartfelt condolences to you all. I also would like to extend my deepest respect to the late Rev. Martens for his utter dedication to the Jodo Shinshu sangha.

Words cannot begin to express the grief that the Belgian sangha and family must be going through. However, let us appreciate the joy that Rev. Martens must have found in the Dharma and I sincerely hope that you will all continue to follow the path that he has walked.

With my warmest regards,

OHTANI Koshin
Monshu Emeritus
Jodo Shinshu Hongwanji-ha

jij kwam de muur doorbreken

toen geen van beiden nog
illusies maakte
noch hoop koesterde
was een blij "hello"
de warme, schuchtere zonnestraal
terwijl het buiten ijzig koudde

toen eens te meer
het kiemend bot
droog
dreigde af te knakken
bracht jij het dauwdruppels
die het voedden
en sierden

toen de drukte in nabije
en verre omgeving
mij de kans ontnamen
te leven
kwam jij de muur doorbreken
en gaf me weer de zin
te dromen

nu warmt mij - sidderend
van vreugde nog -
een vuur vanbinnen

hou het brandend, ronny,
laat het bot openbloeien
tot een pracht
waarvan we beiden
lang nog
mogen smaken

Fons 16/01/85

Afscheidsbrief

Wanneer de zomer voorbij is breekt de periode aan dat de blaadjes vallen.
Dat de natuur zich voorbereid op een winterslaap.

Zodat na die winterslaap alles weer tot nieuw leven en bloei kan komen.
Fons is nu aan die slaap begonnen.

Een welverdiende, want de laatste 2 tot 3 jaar waren voor hem wel heel heftig.

De geest was nog helder en actief maar het voertuig, het lichaam, liet het stukje bij beetje afweten.

Fons is en was een leraar. Hij is en was dat in hart en nieren. En hij verkondigde zijn leer met een diepe, krachtige en heldere stem. Een stem die klonk als een klok zegt men wel eens. Een stem als een tempelbel in ons geval.

Charles, Fons, Frank Kobs en Greta in de tuin van Jikoji

Fons is en was een perfectionist. Recht voor de vuist kwam hij voor zijn mening uit. Ook al klonk het niet, dan botste het maar.

Hij gaf niet zo graag dingen uit handen en hield graag zelf de controle. Nochtans “loslaten” was een woord dat regelmatig als goede raadgeving over zijn lippen kwam.

Dat leidde soms tot spanning en frustratie niet alleen bij hem maar ook bij de mensen rondom hem.

Niettegenstaande we het niet altijd eens waren, kon er nadien veelal toch een grap of zwans af.

Soms verstonden we zijn humor niet helemaal of kwam hij terug op zijn woorden en gaf er een draai aan.

Hij zette zich jarenlang met volle overgave in op school voor zijn studenten. Thuis op het appartement en in de blok waar hij woonde wou hij zo veel mogelijk tot in de puntjes in orde.

Ook deed hij dit voor de tempel tot op het moment dat hij tot het beseef kwam dat 24/7 isn't that too much?

Al hielpen verschillende mensen in de mate van het mogelijke, het werd allemaal een beetje zwaar en veel.

Zeker toen hij aan zijn gezondheid merkte dat het niet de goede kant opging.

Af en toe tijdens een van de vele dharmagesprekken, zo noemen we de gesprekken na de eredienst in de tempel, hadden we het wel eens al zwanzend en samen met Fons over de voor en na- Fonsiaanse periode.

Die na- Fonsiaanse periode is nu wel degelijk aangebroken.

Maar het zal toch nog voor vele onder ons een tijdje duren om de gedachte om te schakelen van Fons “is”, naar Fons “was”.

Laatste bezoek van Fons aan Ekō-Haus in de zomer van 2017 met twee zussen.

December 2015 was een kantelmoment. Fons stelde voor om helemaal naar Ekō-Haus in Düsseldorf te rijden voor het Ho-on-ko Seminarie. Zijn auto deed goed dienst want Benny, Finn (mijn neef) en ikzelf zouden meerijden. Op één dag raak je vanuit België naar Düsseldorf en terug. Op relatief korte afstand ligt de stad boven Duitsland's andere grootsteden Keulen en Bonn, in bijna rechte lijn. En die verticale as ligt dan weer net onder het Roergebied. Die dag markeerde eigenlijk een periode van verandering: het was zo ongeveer de laatste keer dat ik Fons echt in optimale doen zou meemaken.

In 2008, ik kende hem amper enkele maanden, was hij ook al eens voor ons richting Duitsland gereden. Niet beroerd om achter het stuur plaats te nemen voor een stevige rit met enkel Maya, een voormalig sangha-lid, en mezelf, naar de vroegere hoofdstad Bonn. Speciaal voor een tentoonstelling over boeddhistische Gandhara-kunst. Het moet gezegd, Fons kwam graag in Duitsland én sprak een aardig mondje Duits. Misschien eigen aan de inborst van Limburgers? Met net dat tikkeltje meer verbondenheid met onze oosterburen dan de rest van Vlaanderen? Terloops zei Fons eens dat de afstand tussen zijn geboortedorp Diepenbeek en Antwerpen, een traject dat hij toch geregeld aflegde om zich na zijn werk nog naar Jikoji te spoeden, hem al een heel eind op weg in Duitsland bracht.

Op weg naar Düsseldorf tijdens een tussenstop in een Duitse baan-koffiebar was het dus Fons die met plezier *ganz auf Deutsch* het woord voerde. Hij prees de vriendelijkheid van de mensen, een hoffelijkheid die ons inderdaad opgevallen was, zelfs in dergelijke -doorgaans weinig inspirerende- plekken.

Bij het buitengaan kruisten we een klant die een Scheper aanlijnde. Opgetogen begroette Fons de hond, naderde en stak er nog net niet een minzame hand naar uit. Achteraf vroeg ik of hij niet bang was geweest van een onverwachte, plotse reactie van de hond. Je weet wel: raak niet zomaar een dier aan waarmee je niet vertrouwd bent. Hij beaamde maar had er blijkbaar niet aan gedacht. Het was zijn persoonlijke reactie geweest, ingegeven door een grote sympathie voor dieren. En die oversteeg de gebruikelijke behoedzaamheid of voorzichtigheid die op dat moment wellicht meer geboden was.

Meermaals vertelde hij ons een anekdote uit zijn jeugd, een beeld dat hem steevast was bijgebleven. Ooit zag hij zijn moeder neerslachtig zitten op een klein krukje in de koeienstal van een nonkel (of was het grootvader). De koeien liepen vrij rond. Een naderde moeder en stak hoofd en nek uit om contact te zoeken. “Om mijn moeder te troosten”, beweerde Fons altijd met stelligheid. De sympathie van de leraar informatica, de programmeur, voor die erfdieren uit zijn jeugd, voor het lot van dieren in het algemeen was authentiek en welgemeend. De boeddhistische uitspraak “wees blij dat je geboren bent met het kostbare menselijke lichaam” onderstreepte volgens hem de vermeende superioriteit van de mens. En waaraan zouden we die dan wel kunnen zien?

In Düsseldorf ging het direct richting Ekō-Haus. De mooiste demonstratie van Japanse boeddhistische architectuur met de indrukwekkendste tempel van Europa. Via de Japanse stichting Bukkya Dendyo Kai onder meer gebouwd met Japans industrieel geld als *Wiedergutmachung* voor de rol van Japan in Wereldoorlog II, zou Fons fijntjes opmerken. Voor dergelijke details had hij gevoel en oog. Als telg van een mijnwerkersgezin meende hij ontsnapt te zijn aan een vroege mijnwerkersloopbaan en was toch ook getuige geweest van de nasleep van de oorlog in Limburg. Vooral dankzij moeder had hij verder kunnen studeren. Tijdens dharma-gesprekken

zou Fons meermaals afdwalen naar jeugdherinneringen en zijn familie in Limburg. Soms iets teveel, vonden we. Maar we bespeurden hierin wel de onderliggende boodschap die hij wilde meegeven: de huidige keuze- en sociale vrijheid waarvan we nu genieten waren toen nog geen verworvenheden !

Grote appreciatie bij hem voor de Japanse minimalistische aanpak in de kunst en architectuur van Ekō-Haus. Waar wij ons misschien zouden vergapen aan het overvloedig goudwerk, de barokke versiersels en de rijke dak-ornamenten van de tempel, waren die voor hem eerder uitdrukkingen van pracht en praal. Minder opzichtige maar functionele elementen bekoorden hem daarentegen meer. Nog steeds maken we grapjes over de alomtegenwoordige, karakteristieke Kewlox-kastjes in Jikoji die duidelijk de stempel van Fons dragen. En hij hield eens een ode aan de Japanse schuifdeur, benadrukkend dat in originele Japanse huizen er letterlijk geen plaats is voor deuren in westerse stijl. Japanse esthetiek gekoppeld aan functionaliteit boeide hem des te meer. Hij had er ook een oog voor ontwikkeld. Hoeveel malen was hij ondertussen niet in Japan geweest?

Fons had het Ho-on-ko seminarie met ruime aandacht gevolgd, en was inmiddels goed vertrouwd met de inleidende en afsluitende Japanse begroetingsetiquette en omgangsvormen. De schijnbare Japanse onbewogenheid bij kennismakingen en gesprekken wist hij te plaatsen. Het niet tonen van uitbundige emoties om gasten en genodigden niet te bruuskeren vond hij een beschaafde trek. Maar de laatste drie jaren zagen we toch een kentering hierin. Die schijnbare onbewogenheid vanuit Japan, was deze keer precies naar zijn eigen, gaandeweg verslechterende toestand, gericht, zo leek het wel. En dat viel hem moeilijker en moeilijker.

Na het seminarie in Ekō-Haus gingen Japanners en Europeanen elk hun eigen weg. De Europese deelnemers verbroederden in een Duits Stammhaus, een oude brouwerij omgevormd tot eethuis.

Temidden het publiek zagen we Fons in zijn ware element. “Een echte gangmaker” noemde een sangha-lid hem eens. Waar wij een afwachtende houding aannamen, ging hij snel socialiseren met de verschillende delegaties.

De drukke dag liep ten einde en we keerden huiswaarts. Maar nog had Fons er niet genoeg van. Hij moet gedacht hebben: “Als we dan toch een tijdje langs de Rijn passeren (die Düsseldorf doorkruist), kunnen we evengoed eens naar haar oevers gaan.” Niet enkel gingen we tot vlakbij de Rijn, we gingen er zelfs in. Ver moesten we niet gaan of we vonden een golfbreker die we helemaal konden aflopen.

Die 6de december 2015 was inderdaad een kantelmoment.

Sven

Finn, Benny en Fons aan tafel in het Stammhaus

Het was op een dinsdagavond in de nazomer van 1997 dat Fons voor de eerste keer naar onze tempel kwam. Ik herinner mij hoe hij met geestdrift praatte over zijn werk in het informatica-onderwijs, en hoe hij nieuwsgierig was naar onze relaties met Japan. Dat waren toen zijn twee passies: informatica en Japan. Dat bleken de *geschikte middelen* te zijn die hem uiteindelijk tot de leer van de Boeddha zouden brengen. Op korte tijd werd Fons een belangrijke logistieke en administratieve medewerker.

Na de pensionering van Shitoku kwam Fons meer op de voorgrond als diens mogelijke opvolger. Het plan begon te rijpen om een *tokudo* opleiding te volgen in Kyoto, en ter voorbereiding begon hij de cursussen Boeddhisme te volgen aan de Faculteit voor Vergelijkende Godsdienstwetenschappen, waar ik toen les gaf. Samen hebben wij veel boeiende uren doorgebracht, waarbij zijn inbreng ook voor mij bijwijken verrijkend is geweest.

Ondertussen begon hij ook aan een grote schoonmaak in de tempel: onder zijn impuls werd het hele gebouw verfraaid en gerestaureerd. Er werd zowaar een groot sculptuur in groene jade, met illustraties van het leven van de Boeddha binnengedruwd, maar Fons had in al zijn enthousiasme verzuimd om de afmetingen te noteren vooraleer tot de aankoop over te gaan. Wat aanvankelijk in het tuintje terecht moest komen, bleef noodzakelijkerwijs in de gang van het gebouw steken, en daar staat het nu nog steeds. Een mooier en tastbaarder aandenken aan de toewijding en het enthousiasme van Fons is er wellicht niet... Met hetzelfde elan zijn wij samen naar Japan gereisd voor de viering van 750 jaar Shinran Shonin. Daar leerden wij Fons niet alleen kennen als een leiderstype en waardige vertegenwoordiger van onze tempel, maar ook als een fijne maat om in Kyoto samen tempels te bezoeken en bars en eethuisjes te verkennen.

Dat is wat mij het meeste bij zal blijven van Fons: een gedreven en enthousiaste verteller, een organisator, een verzoener, een tactvolle man, die zachtheid bracht in de omgang met mensen. Wie hij ook voor zich had: een onbekende nieuwsgierige bezoeker, of de Monshu in Kyoto, hij behandelde elke mens op eenzelfde gulle en respectvolle manier.

Het leven gaat door en Fons is nu volkomen opgenomen in Anderkracht, en medewerkzaam aan de Geloofte om de lijdenswereld om te vormen tot Reine Land...

Namu Amida Butsu!

Martine

het kleine meisje

Ik ben het kleine meisje
uit Hiroshima.
De bloemen waren mijn vrienden,
de vogels mijn reizende dromen
en de wereld mijn speeltuin.
Nu heb ik geen poppen meer nodig
en roerloos ligt mijn blokdoos
aan de kant.

Ik werd immers als een oude vod verbrand
Ik ben het kleine meisje
uit Hiroshima.
Eerst greep het vuur
mijn haren en handen,
toen verzengde het mijn zij.
Moedertje, vadertje,
je moet niet schreien om mij.

Ik ben een grote reis begonnen:
ik klop aan de deuren der wereld
en vraag om een handtekening
tegen de atoombom.
Ik ben het kleine meisje.
Neen, ik kom niet om bloemen,
geen boterham vraag ik,
geen fijne snoep
kan me bekoren,
maar ik sta op je stoep en
je moet me aanhoren!

(vrij naar Narim Hikmet)

Fons 09/1984

Alfons MARTENS
蓮生院釋大乘
Renjō-in Shaku Daijō

September 30, 2018 (Heisei 30)

This is to certify that Alfons MARTENS is granted the *Ingo** title, **Renjō-in** from Hongwanji, the head temple of the Jodo Shinshu Hongwanji-ha Buddhist organization.

The two Chinese characters that make up the title: **Ren** (蓮) and **Jō** (生) literally means “lotus flower” and “born” respectively.

Thus, his *Ingo* title, **Renjō** can be interpreted as “being born in lotus flower [in the Pure Land].”

*Ingo: Honorable title that the Buddhist temple presents to one who greatly contributed to the institute and society.

マールテンヌ
ALFONS MARTENS

蓮生院釋大乗

平成三十年九月三十日授

Het is onmogelijk neer te schrijven welke betekenis Fons had voor de sangha en in mijn leven. Uiteraard was Fons het uithangbord van JIKOJI. Die immer enthousiaste en onvermoeibare tempelpriester. Maar Fons was voor mezelf, voor anderen, veel méér dan enkel dat. Fons was ook een hartelijke vriend. Iemand waarmee je urenlang kon weg keuvelen met een kop koffie in de hand. Rechthoevrechttaan ook, en dat botste wel eens. Een man die me wegwijs maakte in het Shin-boeddhisme, en daarbij ongelofelijk kon relativiseren...

Een van Fons lievelingsverhalen om op te diepen tijdens de wekelijkse Dharmagesprekken was het verhaal van het meisje met de origami kraanvogels. Fons had een heel geanimeerde manier om het triestige verhaal uiteen te zetten en te laten doordringen. Hij was een grote tegenstander van kernwapens en voelde zich persoonlijk betrokken in die Japanse historie. Het gaat namelijk over een meisje die de atoombom op Hiroshima overleefde, maar daarbij zoveel straling had opgedaan dat ze leed aan leukemie. Toen ze in het ziekenhuis lag, vertelde een goede vriendin dat iedereen die erin slaagde om 1000 kraanvogels te vouwen een wens mocht doen. Naarstig begon ze te vouwen, in de hoop de wens te kunnen doen dat ze niet enkel zelf, maar alle kindslachtoffers zouden genezen van de straling en dat er tenslotte wereldvrede zou heersen. Uiteindelijk lukte het haar volgens de legende niet om alle kraanvogels te vouwen voor ze bezweek aan de stralingsziekte... Het was een krachtig verhaal dat de nodige emotie losweekte. Maar Fons wees terecht op het belang van het verhaal in de context van die gewenste wereldvrede.

Het fatalistische verhaal blijkt ook op te gaan voor Fons. Ook Fons heeft ons veel te vroeg verlaten, ook Fons was helemaal nog niet klaar met zijn nobele taak hier op aarde. Ook Fons werkte dag en nacht voor het welzijn van anderen. Ook Fons heeft zijn laatste maanden niet stilgezeten in een klaagzang, maar verder blijven gaan op zijn pad.

Maar misschien is het altijd zo dat het werk niet afgeraakt, dat er nooit genoeg tijd is om uw persoonlijke 1000 kraanvogels te vouwen en dat het leven net draait om het aanvaarden van dat lot. Fons zou hierop vast goedkeurend hebben geknikt. Alle berekeningen laten vallen, “no hakarai”, gewoon leven naar best vermogen...

In het tragische verhaal wordt verteld dat de vriendinnetjes van het overleden meisje de overige kraanvogels met een gezamenlijke inspanning hebben gevouwen en zo kan ook Fons op de sangha rekenen, dat we alles zullen doen om zijn project te eren en voort te zetten.

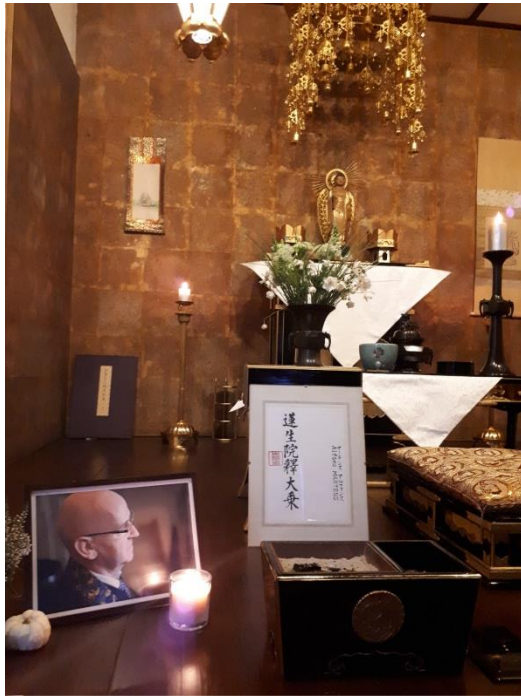
En net zoals het verhaal van het meisje met de kraanvogels tot een tijdloze boodschap is verworden, zo zal Fons ook doorleven. In het Shin-boeddhisme, in zijn geschriften en vooral in het hoofd en in het hart van iedereen die hem heeft leren kennen, iedereen die getuige mocht zijn van zijn enthousiaste levenswandel.

Ik heb een kraanvogel gevouwen en dat is mijn nagedachtenis aan Fons. Een sterk en prachtig wezen, een mythisch figuur tussen deze en gene wereld. Soms een tikkeltje te theatrale en luidruchtige vogel, maar eveneens een trouwe en vriendelijke kompaan. In de Japanse symboliek is het zien van een kraanvogel een geluksbrenger, en in dat opzicht gaat de gelijkenis door. Ook Fons trachtte zijn gehele leven wat geluk door te geven als energieke lesgever in verschillende scholen, en na zijn pensioen in de tempel. En net als die rusteloze kraanvogels heeft Fons ook zijn vleugels uit geslagen. En wij, de toeschouwers van een deeltje van zijn leven, blijven achter. Met ontzag. Met dankbaarheid.

Benny

Zondag 30 september 2018: afscheidsceremonie

Op zondag 30 september hielden we een afscheidsceremonie voor Fons. Zijn eretitel (Renjō 蓮生, “geboren uit de lotus”) stond rechts van zijn foto op het altaar. Bloemen uit Japan en Duitsland sierden de tempel. Familieleden van Fons, een 6-koppige Japans-Duitse delegatie, vertegenwoordigers van de BUB en andere sangha's, burens, vrienden, kennissen en sangha-leden waren allen te gast. We ontvingen meer dan 36 mensen.

Jikōji

慈光寺

Afscheidsdienst Fons Martens 30/09/2018

Tempel van het Licht van Mededogen ④ Centrum voor Shin-Boeddhisme vzw
Pretoriastraat 68 ④ B-2600 Antwerpen (Belgium) ④ www.jikoji.com ④ info@jikoji.com

Afscheid aan Daijō Fons Martens

°10/10/1950
+21/09/2018

1 Meditatie – ongeveer 10 minuten stilte

2 Sankie - 三帰依

Toevlucht tot de Drie Juwelen

voorganger Buddham saranam gacchami

allen Buddham saranam gacchami

voorganger Dharmam saranam gacchami

allen Dharmam saranam gacchami

voorganger Sangham saranam gacchami

allen Sangham saranam gacchami

3 Kisambōge, Tan-Nembutsu & Ekō

Drievoudige Toevlucht, door Shan-tao (613-681), gebaseerd op de Engelse versie van Hisao Inagaki

[*Shinshū Gongyō-Shū*, p. 103-108]

4 Gobunshō - Hakkotsu no ofumi - 白骨の御文

Gobunshō - Des Ossements Blancs

Brief V-16 van Rennyō Shōnin,

8ste Abt van Hongwanji

5 Offeren wierook – Oshōkō - お焼香

6 Nembutsu for Funeral - 念佛

7 Ryōgemon - 領解文

Geloofsbelijdenis van de Jōdo-Shinshū naar Rennyō Shōnin

8 Ondokusan - 恩徳讃

Hymne Van Dankbaarheid, gatha

Drukken wij onze dankbaarheid uit voor

Tathagata's Grote Mededogen,

zelfs al wordt ons lichaam tot asse verpulverd;

en drukken we ook onze dankbaarheid uit voor de

verdiensten van onze meesters,

ook al worden onze beenderen tot stof vermolmd.

Namo Amida Butsu

Rooster der bijeenkomsten – herfst 2018

ceremonie iedere dinsdag 19.30-20 u.

---

	okt	nov	dec	jan
Sambutsuge	16	13	11	8
Juseige	23	20	18	15
Amidakyo	2/30	27	25	22
Junirai	9	6	4	29
Jodo-E				
<i>zondag 10 u.</i>				

cursus 's zaterdags 10-12.30 u.

Deze winter zijn er geen cursussen gepland.

extra activiteiten

---

zo 11/11 10:00 **Ho-on-ko** (‘Feest van dankbaarheid’ voor Shinran Shōnin en de gedachtenis van zijn overlijden)

Hou de website in de gaten... of beter nog:
blijf op de hoogte en schrijf je in via: <http://eepurl.com/bbbkGr>

Jikōji

慈光寺

Tempel van het Licht van Mededogen
Centrum voor Shin-Boeddhisme vzw

Pretoriastraat 68 - B-2600 Antwerpen (Belgium)
www.jikoji.com ✉ info@jikoji.com

Verantwoordelijke uitgever

Sven Vanderbiest

ISSN 1370-0243 - *Overname toegelaten mits
bronvermelding en bewijsexemplaar*

Werkten mee aan dit nummer

RenJō-in Fons Martens, Martine Strubbe,
Benny Sterckx, Sven Vanderbiest, John
Roosemeyers